

AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI DÖNGÜSEL EKONOMİ EYLEM PLANI TÜRK İŞ DÜNYASINA NELER GETİRECEK? RAPORU

Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Döngüsel Ekonomi Neden Önemli?

En büyük ticaret ve yatırım ortağımız olan Avrupa Birliği (AB) 2050 yılına ilişkin karbonsuz ekonomi yol haritasını Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) kapsamında oluşturmaktadır. AB'nin yeni ekonomik büyüme stratejisi olarak kabul edilen Yeşil Mutabakatın en önemli bileşenlerinden biri de "döngüsel ekonomi" konusudur. 2021 ve 2022 yıllarında AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nın uygulama unsurlarını şekillendirecek düzenlemeler hayata geçirilecektir.

Döngüsel ekonomi kapsamında;

- atık azaltımı, dayanıklılık, geri dönüşüm, yeniden kullanım, onarım döngüsellik yaklaşımı gözetilmekte;
- sürdürülebilir ürün politikası sisteme entegre edilmekte;
- gerek iklim değişikliği ile mücadele gerekse hammadde maliyetlerinin düşürülmesi gibi temel hedefler güdülmektedir.

AYM, AB'nin küresel ticaret içindeki hacmi itibarıyla uluslararası ticaret sistemini şekillendirme niteliğini haizdir. Bu nedenle, ülkemizin de aralarında yer aldığı ticaret ortakları açısından önemli bir dönüşüm sürecine işaretler.

Raporun Amacı Nedir?

AYM bünyesindeki Döngüsel Ekonomi Eylem Planı çerçevesinde yürütülmesi öngörülen mevzuat düzenlemelerinin kapsamı incelenmekte; sürdürülebilir ürün tasarımı, hizmet ve iş modelleri için geliştirilen düzenlemeler saptanmakta; döngüsellik potansiyeli en yüksek olan altı kilit ürün değer zincirine yönelik etkileşimi ortaya konmakta ve bu düzenlemelerin ulusal mevzuatımızda karşılığı konusunda durum analizi yapılmaktadır.

Raporun Çıktıları Nelerdir?

- AYM riskleri olduğu kadar, sürdürülebilir kalkınma için fırsatları da beraberinde getirmektedir.
- AB'nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planı, sadece çevre stratejisi değil, sürdürülebilir ürün tasarımı/formu yaratarak uluslararası ticareti yeniden şekillendirme potansiyeline sahiptir.
- Eylem Planı kapsamında döngüselleşme çabasının arkasında yatan sebep özellikle kritik hammaddelerde dışa bağımlılığın azaltılması olarak belirtilmektedir. Bu noktada AB; bu maddelere ilişkin kaynak verimliliğini, geri dönüşümü ve geri kazanımı artırma hedefindedir. Pillerde geri dönüştürülmüş içerik kriterinden, döngüsel bitki üretimine kadar köklü dönüşüm hedeflenmektedir.
- Tam anlamıyla ekonomide döngüsellik için, tüketicinin ve üreticinin devreye girdiği süreçler bulunmaktadır. Döngüsel sürdürülebilir ürün tasarımı, tüketici tarafından onarılabilir, daha dayanıklı, sürümü üst seviyeye yükseltilebilir, geri dönüştürülebilir içerikli ve girdilerinin tedariki sürdürülebilir bir şekilde yapılmış, hammaddeleri ikincil piyasadan elde edilmiş ürünler olarak tariflenebilir.
- Veriye dayalı politikaların uygulanmasını gerektiren bir üretim sistemi önemli olacaktır.
- Kritik değer zincirleri boyunca materyallerin, çeşitli maddelerin ve ürünlerin izlenilebilirliği; karbon ve çevre ayak izi dijital teknolojiler yoluyla sağlanacaktır.

Raporda ülkemiz açısından varılan değerlendirmeler aşağıdaki şekilde özetlenmektedir:

- Halihazırda ulusal mevzuat AB mevzuatı ile güncel bir şekilde uyumlu değilken, Döngüsel Ekonomi Eylem Planı tarafından getirilecek yeni düzenlemelerle beraber değerlendirildiğinde

AB ile mevzuat uyumu bakımından fark artmakla kalmayacak; konuya yaklaşım politikasında ve stratejisinde ayrışma da gözlenecektir.

- İlgili mevzuat değişikliklerinde döngüsellik yaklaşımının eklenmesiyle AB’de üretim ve tüketimde yaşanan dönüşüme entegre olmamız sağlanacaktır.
- Döngüsellğe geçişte, kamu kurum ve kuruluşların ortak hareket etmesi, konunun topyekün ele alınması ve mevzuatların birbiri ile uyumu gibi konular önemli olacaktır.
- Verilerin korunmasına ilişkin olarak, özellikle atık envanteri başta olmak üzere ilgili her tür verinin güvenli bir şekilde toplanması, değerlendirilmesi ve erişime açık olması önemli bir gereklilik olacaktır.
- Etkin bir döngüsel ekonomi eylem planı için ülkemizdeki ilgili sivil toplum örgütleri, sektörel kuruluşlar ve iş dünyasının yasal düzenlemelerin yapım süreçlerinde katılımı ve ilgili dokümanlara erişim kolaylığı sağlanmalıdır.

AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı kapsamında **kritik öneme sahip altı kilit ürün değer zincirlerine** odaklanılmıştır. Bu kapsamda öngörülen bazı düzenlemeler ve ulusal mevzuatımıza yönelik bazı değerlendirmeler aşağıda özetlenmektedir:

- **Piller ve Akümülatörler:** Kullanılan materyallerin sorumlu üretim kaynaklarından sağlanması, zararlı içeriğe sahip olmaması, minimum oranda geri dönüştürülmüş materyal içermesi gerekmektedir. Karbon ayak izi, performans, dayanıklılık ve etiketleme kurallarına uyulması, atık toplama ve geri dönüşüm hedeflerine ulaşılması öngörülmektedir. İlgili mevzuatımızda karbon ayak izi, geri kazanılmış içerik, etiketleme, QR kod, pil pasaportu, elektronik değişim sistemi, pil yönetimi ile performans ve dayanıklılık kriterlerine ilişkin Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği’nin revizyonu gerekmektedir.
- **Ambalaj ve Plastik:** AB’de ambalaj sektöründe 2030 yılına kadar tüm ambalajların yeniden kullanılabilir olması; sürdürülebilir alternatifleri mevcut olan tek kullanımlık plastiklerin kullanımının 3 Temmuz 2021 tarihi itibari ile yasaklanması öngörülmektedir. Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği’ni değiştiren taslak düzenleme dar kapsamlı kalmaktadır. Gerekli yönetmeliklerin ve alt düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır.
- **Elektrikli ve Elektronik Eşyalar:** Döngüsel Elektronik İnisyatifi kapsamında uzun ömürlü ürünlerin desteklenmesi; “Ekotasarım Çalışma Planı” ürünlerin onarılabilir, sürümü yükseltilebilir, tekrar kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir olması özelliklerini düzenleyecektir. Atık Elektronik ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği ile belirlenen toplama, geri dönüşüm ve geri kazanım hedeflerinin güncellenmesi gerekmektedir. Enerji ile İlgili Ürünlerin Çevreye Duyarlı Tasarımına İlişkin Yönetmelik ile Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun’un döngüsellik çerçevesinde revizyonu gerekmektedir. AB’de olduğu gibi bu tür aletlerin ağırlığının hesaplanması için gerekli çalışmalara ihtiyaç vardır. Aynı şekilde, kayıt dışı e-atık konusunda ülkemizde veri korunması sorunu devam etmektedir.
- **Tekstil:** Ekotasarım gereksinimi- enerji verimliliğinin yanı sıra ürünlerin tamir edilebilirliği, dayanıklılığı ve geri dönüştürülebilirliğini artırıcı tedbirler; etiketleme sistemi; yeniden kullanılacak suya ilişkin minimum gereklilikler; ikincil hammaddeler için kalite standartları sözkonusudur. Çevre Etiket Yönetmeliği ve Tekstil Sektöründe Çevre Etiket Verilmesine Dair Kriterler, döngüsellğe geçişte önemli adım olup, kriterlerin ise uluslararası alanda kabul edilir olması gerekmektedir. Tekstil Sektöründe Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Tebliği ise döngüsellğin uygulanmasına uygun değildir.
- **İnşaat ve Binalar:** Bina ve inşaatlarda spesifik olarak karbon ve materyal ayak izi azaltma hedefleri belirlenecektir. Materyal geri kazanım, yeniden kullanım ve geri dönüştürülebilirlik hedefinin de sektör için belirlenmesi planlanmaktadır. Döngüsellik perspektifiyle İskan Kanunu, İmar Kanunu, Belediye Kanunu, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun,

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, Çevre Düzeni Planları, Türkiye Mekansal Strateji Planı ve Kentsel Tasarım düzenlemelerinde revizyon ihtiyacı bulunmaktadır.

- **Gıda, Su ve Besin Maddeleri:** Gıda atığının 2030 yılına kadar yarıya indirilmesi, kimyasal gübre yerine daha fazla geri dönüştürülmüş hayvan gübresi, daha fazla organik besin maddesi kullanılması; arıtılmış suyun tarımsal sulamada tekrar kullanımı için gerekli minimum şartlar; ambalajlı suya bağımlılığın azaltılması amacı ile İçme Suyu Direktifinin tam uygulanması öngörülmektedir. Kentsel Atık Su Arıtımı Yönetmeliği, Suyun Yeniden Kullanımı AB Yönergesi ile büyük oranda uyumludur. Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda atık suların tekrar kullanıma sokulmasına ilişkin minimum şartların değerlendirileceği tespiti olumludur. Belediyelerin ve kompost tesislerinin desteklenmesi, atıkların taşınması ve organik atıkların ayrı toplanması gibi tedbirlerin alınması önemlidir. Ayrıca endüstriyel simbiyoz uygulamalarının daha fazla desteklenmesi gerekmektedir.